

Szent István zarándokút

összeállította: Orbán Imre

Szent István zarándokút

A Szent István zarándokút túramozgalommal államalapító királyunknak kívánok emléket állítani.

A zarándokút az Esztergomi várból indul, ahol Szent István született, és a Pilisben található kolostorromokat érintve, a hegység kies tájait bejárva ér Budapestre, a Szent István Bazilikához.

Az utat járva jut időnk az elmélkedésre, a történelmi és építészeti emlékek megtekintésére, emlékezésre.

A zarándokút egyben történelmi séta, amely felöleli 1000 éves keresztény múltunkat.

Adózzunk tisztelettel Árpád-házi királyaink emléke előtt, tegyünk pár szál virágot a porladozó kolostorok romjaira, őrizzük a Pilis és Budai-hegység csendjét és tisztaságát.

Túramozgalom irányítója:

Orbán Imre

telefonszám: 06-70-9424410

e-mail: orban66@freemail.hu

Lakcím 8523 Egyházaskesző Kossuth utca 7

Erre a címre kell elküldeni az igazolólapot, a túramozgalom kitűzőjének árát, valamint a felcímezett válaszborítékot.
A kitűző ára: 400.Ft.

**A „SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKÚT” TÚRAMOZGALOM IGAZOLÓ FÜZETE
INGYENESEN LETÖLTHETŐ A WWW.TURABAZIS.HU ILLETVE
A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁT EGYESÜLET HONLAPJÁRÓL.**

A Szent István zarándokút útvonala:

Esztergom Királyi vár - Esztergomi Főszékesegyház - Keresztény Múzeum - Primás sziget Szűz Mária monostor romjai – temető – kálvária - Mária oszlop(6,5 km) – Vaskapu - Enyedi-halála(14,2 km) - Ráró-hegy - Pilisszentléleki Pálos kolostorrom(19,5 km) – Pilisszentlélek(20,6 km) – Sasfészek(22,8 km) – Kétágúhegy – Országos Kék Túra elágazás(25,7 km) - Klastropusztai Pálos kolostorrom(30,6 km) - Simon-halála – Vaskapu-völgy(37,1 km) - Pilisszentkereszt Cisztercita kolostorrom(39,1 km) – Kálvária – Pilisszentkereszt(40,7 km) - Zsivány sziklák - Dobogókői Eötvös Lóránd turistaház és múzeum(44,7 km) - Szakó-nyereg - Téry út - Dömösi Prépostság romja(52,4 km) – Dömös(53,4 km) - Szentfa kápolna - Vadálló-kövek – Prédikálószék(58,9 km) - Tövises-hegy – Pilisszentlászló(66,4 km) - Pilisszentlászlói Pálos kolostorrom - Kárpát forrás(69,3 km) - Sikárosi vadászház(70,0 km) – Bükkipusztá - Tölgyikrek(72,3 km)– Csobánka(78,8 km) - Kevély-nyereg(82,3 km) - Pilisborosjenői Kálvária - Rozália téglagyár(88,6 km) - Virágos-nyereg - Gercsényi templom romjai(93,3 km) - Pesthidegkút- Máriaremete Búcsújáró templom(97,1 km) - Tótasszony - Budaszentlőrinci Pálos kolostorrom(102,1 km) - Budakeszi Kálvária(106,3 km) - Makkosmária Búcsújáró templom(108,3 km) - Irhás-árok - Farkasréti temető(113,8 km) - Sas-hegy - Villányi út - Budai Cisztercita templom (Szent Imre plébánia) - Móricz Zsigmond körtér - Budai Pálos templom és Szikla kápolna - Budai vár - Budai Ferences templom és kolostorrom - Budavári Domonkos kolostorrom - Bécsi kapu - Széna tér - Mártírok útja - Margit híd – Margitsziget - Margitszigeti Ferences kolostorrom - Margitszigeti Domonkos Apáca kolostorrom - Margitszigeti Premontrei kolostorrom - Margit híd - Országház- Kossuth tér - Budapesti Szent István Bazilika.

A zarándokút távolsága:

Esztergom és a Farkasréti temető között 113,8 km, az út további része tömegközlekedési eszközzel is bejárható, így a Farkasréti temető – Szent István Bazilika közti területre nem adtam meg távolsági adatokat.

A zarándokút megtételének igazolása:

A Szent István zarándokúton résztvevőknek, valamennyi ellenőrző pontot érinteni kell, és hitelt érdemlően igazolni. Az igazolás a településeken, múzeumokban, turistaházakban történő bélyegzéssel illetve fotó készítésével történhet. Az útvonal bárhol megszakítható, de az újra induláskor nem kell igazolatni, azonban a dátumot be kell írni az igazolólapra.

Esztergom Királyi vár (bélyegzés) – Esztergomi Főszékesegyház (bélyegzés) - Keresztény Múzeum (bélyegzés) – Prímás szigeti Szűz Mária monostor romjai (fénykép) - Mária oszlop (fénykép) – Pilisszentléleki Pálos kolostorrom (fénykép) – Pilisszentlélek (bélyegzés) – Klastrompusztai Pálos kolostorrom (fénykép és bélyegzés) – Pilisszentkereszt Cisztercita kolostorrom (fénykép) – Pilisszentkereszt (bélyegzés) – Dobogókő (bélyegzés) – Dömösi Prépostság romjai (fénykép) – Dömös (bélyegzés) – Pilisszentlászló (bélyegzés) – Sikárosi erdőszház (bélyegzés) – Csobánka (bélyegzés) – Kevély-nyereg (bélyegzés) – Rozália téglagyár (bélyegzés) – Gercsényi templomrom (fénykép) – Máriaremete (bélyegzés) – Budaszentlőrinci Pálos kolostorrom (fénykép) – Budakeszi Kálvária (fénykép) – Makkosmária (bélyegzés) – Budai Cisztercita templom (fénykép) – Budai Pálos templom és Szikla kápolna (bélyegzés) – Budavári Nagy Boldogasszony templom (bélyegzés) – Budavári Domonkos kolostor és romkert (fénykép) - Margitszigeti Domonkos Apáca kolostorrom (fénykép) – Budapesti Szent István Bazilika (bélyegzés)

A Szent István zarándokút leírása:

A Szent István zarándokút az Esztergomi Királyi vártól indul.

A királyi vár és a Főszékesegyház megtekintése után zarándok utunk első része a Keresztény Múzeumba vezet. Mind három helyen bélyegtezzük le zarándok füzetünket, s csodáljuk meg Esztergom nevezetességeit.

Esztergomi Királyi vár:

A honfoglalás után a X. század végén Géza fejedelmi lakhelye, aki megépítette a ma is látható palota magját, a szabálytalan hatszögű lakótornyot. Itt született 975 körül I. István király, itt keresztelte meg illetve bérmálta Adalbert prágai püspök, a feltehetően már Géza uralkodása alatt felépült Szent István protomártír káptalani templomban. Géza fejedelem és I. István király uralkodása alatt Esztergom országos és egyházi központtá fejlődött, ahol 1000-ben királlyá koronázták I. Istvánt. Esztergom, mint királyi központ fontos események színhelye volt. Itt kötötték meg a békét 1031-ben Konrád német császár fiával, a későbbi III. Henrik császárral, itt fogadta II. Géza 1147-ben III. Konrád német császárt és VII. Lajos francia királyt, majd - az 1188-ban tűzvész pusztított a székesegyház és a vár kijavítása után - 1189-ben III. Béla király Barbarossa Frigyes császárt. Ez időben tehát már állt Esztergom vára, melynek lakótornyát III. Béla, majd utána Imre király átépítette és bővítette, a fennsík más lakóépületeit pedig rövidesen kőfallal kerítették be. Az építkezés Imre király 1198-ban kelt oklevele szerint még nem készült el, de ekkor már említik a vár első ispánját, Gurcut. A királyi város és vár első ostromára 1241-ben került sor a tatárjárás idején. A tatárok tehát a Duna jegén átvonultak, és az árokkal, kőfalakkal, tornyokkal védelmesített várost bekerítették és elfoglalták. A város várát azonban nem vették be, melyben ispán a spanyol Simeon volt sok ijásszal, ki azt vitéziül megvédte.

A tatárok elvonulása után IV. Béla a vár és város újjáépítését rendelte el, majd 1249-ben a palotát a Várhegy déli részével együtt az esztergomi érseknek adományozta, székhelyét pedig Visegrádra tette át. A XIV. század első felében, 1301-ben Németújvári Iván bán, 1304-ben pedig Vencel cseh király foglalta el, aki kifosztotta a kincstárat, a levéltárat, a palotát, és nagy rombolásokat okozott a vár kapuiban, falaiban.

Három év múlva, 1307-ben Tamás esztergomi érsek foglalta vissza Némétújvári Henriktől. Az ostromok során súlyosan megrongált várat 1330-1349 között Telegdy Csanád állította helyre, újabb tornyokkal erősítve meg a falakat, de megújítva az érseki palotát is. Alig egy évszázad múlva újabb ostromra került sor, amikor is 1403-ban Zsigmond, majd 1440-ben Ulászló király seregei támadták a várat. A sérült falakat Széchy Dénes, Vitéz János, Bakócz Tamás és Szatmáry György érsekek állították helyre.

A mohácsi csatavesztést követően, 1527-ben I. Ferdinánd királynak hódolt meg a vár őrsége, majd 1543-ban a Szulejmán szultán vezette török sereg foglalta el. Az ostrom alatt a III. Béla-kori lakótorony ugyan megrongálódott, de a palota nagy része épségben megmaradt.

A vár megszállása után a török azonnal megkezdte annak helyreállítását, sőt a szomszédos Szent Tamás-hegyen egy palánkkal és árokkal erősített erődítményt is emeltek, melyben 200 főnyi őrséget helyeztek el.

A vár visszafoglalására több ízben folytak sikertelen kísérletek, így 1594 májusában Mátyás főherceg közel 50 000 emberrel vette ostrom alá, azonban arra a hírré, hogy Szinán török vezér sereggel közlekedik a vár őrségének megsegítésére, az ostromot abbahagyta és elvonult. Az ostromló seregben ott volt Balassi Bálint költő is, aki a Vízi-város május 19-i rohamakor kapott halálos sebet. Egy év múlva, 1595 júliusában Rudolf király fővezére Mannsfeld tábornagy vezetésével újabb ostromra került sor, melynek során maga Mannsfeld is súlyos sebet kapott, ezért helyére a császár Mátyás főherceget nevezte ki, akinek vezetésével sikerült a várat visszafoglalni. Az Esztergom várkapitányává kinevezett Pálffy Miklós parancsnoksága alatt kijavították a sérült védőműveket, falakat.

A török 1605-ben támadást intézett a vár ellen, az ostrom kezdete előtt Oettingen Vilmos várparancsnok a magyar őrséget elbocsátotta, és helyükre komáromi császári csapatokat hozott. Oettingen a harcok alatt szerzett sérüléseibe belehalt, és helyére Dampierre gróf ezredes került. A török a vár feladására szólította fel az ezredet, és mivel erre nem volt hajlandó, saját katonái fogságába vetették, a várat pedig Ali budai pasának átadták. Ezután közel 81 esztendeig tartotta a török birtokában, míg végül is 1683-ban a Lotharingiai Károly és Sobieski János lengyel király vezette sereg rövid kétnapi ostrom után Esztergomot felszabadította.

A szabadságharc idején II. Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós kurucok 1706-ban elfoglalták a várat, de rövid idő után a Starhemberg Guido és Pálffy János vezette császári csapatok visszavették. Ezzel befejeződött a vár hadi szerepe.

A XVIII. század közepén 1756-ban Krey András katonai mérnök mérte fel és rajzolta le a Várhegy és a Vízi-város erődítéseit, mely rajz pontosan feltünteti a vár e századi állapotát. Miután Mária Terézia Esztergomot Barkóczy Ferenc hercegprímásnak átadta, 1763-ban megkezdődött - a lebontott középkori székesegyház helyén - a hatalmas méretű Bazilika felépítése. Ez időben került lebontásra a vár erődítményeinek nagy része és a palota falmaradványai is.

Esztergomi Főszékesegyház:

Esztergom - a római Solva, a frank Osterring, a latin Strigonium, a német Gran, a szláv Ostrihom, végül - a magyar katolikus egyházi élet központja - Esztergom. A Duna jobb partján, a Pilis-hegység lábánál elhelyezkedő város, amint a felsorolásból kitűnik, igen régi és jeles történelmi múlttal tekint vissza. Kulturális emlékek és leletek a történelem előtti őskorból is kerültek elő, hiszen az esztergomi Várhegy már az őskortól lakott volt. A rómaiak uralma alatt hatalmas, megerősített útvonal vezetett a Duna partján.

A Római Birodalom határát a limes-t őrző castrum az 1. században épült, majd a népvándorlás időszakának népei vonultak át, és részben meg is telepedtek a környéken. Itt volt az a rendkívül fontos dunai átkelő, ahol -többek között- az aranyat szállították a felvidéki bányákból. Az első állandó (hajó-, ill. cölöp-) hidat már a 16. század közepén megépítették az akkori Magyarország egyharmadát uraló törökök. A modern idők hidját 1895-ben nyitották meg. Az I. Világháborút követő békediktátum (Trianon, 1920 június 4.) során a város elveszítette vármegyéje területének kétharmadát és megyeközponti szerepét...A bazilika - a Szent István király által alapított érsekség székesegyháza Magyarország legnagyobb templomépülete (teljes magassága: 100 m, külső hossza: 107 m, belmagassága a kupolatérben: 72 m): a 19. századi historizmus egyik legszebb műemléke.A honfoglaló magyarság már keresztény templomot is talált a Várhegy északi oldalán, s Géza fejedelmi szálláshelyet épített ki ennek közelében. Itt született Szent István 972 táján. A keresztység felvételének, a Boldog Gizella bajor hercegnővel történt házasságkötésnek és a koronázásnak az ezredfordulón otthont adó korai templom helyére ma emléktábla és szabadtéri oltár emlékeztet.

A jelenlegi bazilika helyén épült első templomot Szent István király alapította a vértanú Szent Adalbert püspök tiszteletére. Az Árpád-házi uralkodók a megerősített vár védelmét élvező első templomot többször bővítették, átalakították, román, majd gótikus stílusban. Az 1543-tól 1683-ig tartó török uralom alatt az egykor pompásnak leírt és csodált műemlékei közé tartozó - Bakócz-kápolna maradt épen. A helyőrség építkezései a fenntartó munkálatokra, és a védművek megerősítésére korlátozódtak csupán. Az érsekség Nagyszombatba menekült, ám az addig felhalmozott értékek közül csak keveset tudtak magukkal vinni és megőrizni. A vár visszafoglalását követően az egyházi fömlőtlenség és hivatalai csak jóval később, 1819-ben költöztek vissza végleg az ősi székhelyre. Közben a főszékesegyház tovább pusztult, széthordott köveit a környék lakói építkezésekre használták fel. Az új templom alapkövét 1822-ben Rudnay Sándor prímás (1819-1831) tette le. A megvalósítandó tervek Kühnel Páltól (1765-1824) és Packh Jánostól (1796-1839) származtak. A grandiózus elképzelések a magyar Rómát szándékoztak megvalósítani, azzal hogy a vatikáni Szent Péter tér alaprajzi elrendezését követve a székesegyház mellé álmodták a primási palotát, a Papnevelő Intézetet, a kanonoki rezidenciákat. Az ünnepélyes felszentelésre 1856. augusztus 31-én került sor.

Ebből az alkalomból Liszt Ferenc komponált misét, és a bemutatót maga dirigálta az orgonakarzaton. Az orgona akkor 49 regiszteres 3530 sípos és 3 manuális hangszerként egyedülálló volt Magyarországon. A főoltárképet a velencei Michelangelo Grigoletti festette Tiziano nyomán. A Mária mennybevételét ábrázoló mű a világ legnagyobb(!) egy darab vászonra festett olajképe: 13,5x6,6 m. Szintén tőle rendeltek meg később a kereszthajókat lezáró oltárok festményeit. Az északi kereszthajóban Szent István korona-felajánlása látható, háttérben a várhegy 19. századi képével, amely a Szent István-i mű folytatását, megőrzését szimbolizálja. Mellette látható még Boldog Gizella és Szent Imre is. A kép alatti márványoltáron magyar szentek szobrai állnak, akárcsak a főoltáron. A főhajó dongaboltozatát és a kupola ívháromsögeit díszítő freskókat a müncheni klasszicista Ludwig Moralt festette. A kupolatérben található két monumentális szobor Pázmány Péter és Simor János primásokat ábrázolja - utóbbi Stróbl Alajos (1856-1926) munkája. Pázmány Péter (+1637) az érsekség nagyszombati korszakának, és a 17. századi katolikus megújulásnak kiemelkedő alakja. A szembemiséző oltár előlapja szintén Nagyszombatból származik. Simor János prímás (1867-1891) a bazilika építésének befejezője. Neki köszönhető a mai belső térnek a klasszicizmustól elszakadó neoreneszánsz díszítése és a nyolc kompozit oszloppal kialakított portikusz befejezése, ahol valamennyi érsek címerét megláthatjuk, akik közreműködtek a székesegyház

megvalósításában. Az altemplom a primások, a segédpüspökök és a kanonokok nyughelye. Építészeti stílusát tekintve az egyiptomi istenek templomai, és a római ókeresztény építészet jegyei keverednek benne. A szentélyben középen 1990-ben, röviddel a rendszerváltás után temették el újra Mindszenty József (1892-1975) hercegprímás földi maradványait. A következő évben II. János-Pál pápa első magyarországi apostoli látogatását megkezdve térlet hajtott a meghurcolt érsek sírja előtt, amely azóta zarándokhellyé vált, és a hívek ezrei imádkoznak szentté avatásáért. A bazilika főhajójából nyíló déli mellékkápolna még a török uralom előtt épült. Bakócz Tamás érsek (1497-1521) saját sírkápolnájának építtette a 16. század elején. Az Alpokon túli reneszánsz építészet egyik legszebb emléke. Vörösmészkö építőanyaga a közeli Süttőről származik, míg oltárát a fiesolei Andrea Ferucci (1465-1526) carrarai márványból faragta.

A főszekesegyház történeti emlékeit a liturgiában használt ötvöstárgyakat és textíliákat a Kincstár őrzi. Mint múzeumot Simor János érsek nyitotta meg 1883-ban a nagyközönség számára. A megelőző évszázadokban valamennyi érsek készíttetett új tárgyakat, elődeik kincseit pedig gondosan elzárva őrizték. A gyűjtemény legrégebbi darabja egy Karoling-korból származó ovális hegyikristály a Keresztrefeszítés ábrázolásával. A bizánci művészetet egy különleges, ritka, rekeszománc díszítésű Staurotheke (Szent Kereszt ereklyetartó ikon) képviseli a korai 13. századból. A középkorból a 13. századtól kezdően maradtak fenn ötvösművek: a tatárjárás pusztítását követően Limoge-ből vásárolt ágyazott zománcos tárgyak, valamint a híres magyar felvidéki és erdélyi műhelyek termékei. Kiemelkedő darab a filigrános díszítésű Koronázási eskükereszt, amelyre a 13. századtól valamennyi legitím módon, az esztergomi érsek által megkoronázott magyar király letette az esküt. A koronázáshoz használt további liturgikus eszközök és az ornátus (egyházi ruhakészlet) ugyancsak láthatók a kiállításon. Az erdélyi 15. századi kelyhek legszebb darabja Suki Benedek kelyhe, amely méreteit tekintve a legnagyobb, figurákkal és sodronyzománc virágokkal egyedülállóan gazdagon ékesített. Mátyás király (1458-1490) korából származik a legértékesebb darab, az ún. Mátyás-kálvária. Felső része párizsi munka a 15. század első éveiből, míg a talpazati részt már a magyar király készítette hozzá itáliai mesterrel. Magassága 73 cm, súlya közel 7 kg. Szobrai zománcozással készültek, számtalan drágakövet és gyöngyöt foglaltak be rajta. Felső része gótikus, az alsó már a reneszánsz stílust követi. A középkori textíliák közül különleges egy hordozható fára húzott, hímzett, selyemoltár a Fájdalmas Krisztus és a Fájdalmas Anya ábrázolásával, valamint a domborműves hímzésű miseruhák a 16. századból. A barokk korból számos pompás monstrancia (szentségtartó), kehely, érseki ékszer és liturgikus öltözet maradt már fenn, akár csak a 19. századból 2001. Rangos évforduló, és jelentős események éve. Ebben az évben ünnepli ezeréves fennállását a Szent István alapította Esztergomi egyházmegye. Augustus 15.

A Szent Koronát a neki állandó helyet adó Parlamentből díszes kísérettel, a Dunán hajózva Esztergomba szállították. Ezen a napon zárta le a koronázás 1000. évfordulójának ünnepét, a magyar millenniumi évet Paskai László bíboros, prímás, Esztergom-budapesti érsek. Ekkor, Szent István halála napjának 963. évfordulóján avatták fel a bazilika rondelláján Melocco Miklós: Szent István megkoronázása című, közel tizenkét méter magas szobrát. Az épület hatalmas méretei jól érzékelhetők. A Bazilika főbb méretei: 107 méter hosszú, kereszthajójában 48 m széles, két oldaltornya 57 méter magas, a főkupola magassága 100 m, rajta a kereszt 5 m. A kupolát körülölelő korlát mögül hihetetlen panoráma tárul a látogató szeme elé, feltéve ha képes volt megmászni a közel 630 csigalépcsőfokot. A kupola felé tartva a képen látható oldaltorny felé kitérve megtekinthetők a hatalmas harangok, amelyek minden egész óraker elütik a pontos időt. Éjjel hangjuk kilométerekre hallható.

Esztergomi Keresztény Múzeum:

Magyarország leggazdagabb egyházi gyűjteménye, mely több évszázad európai és magyarországi emlékeit őrzi. Képtárának olasz, németalföldi, német és osztrák anyaga mellett kiemelkedő fontosságú a XV-XVI. századi táblaképek és faszobrok gyűjteménye. Ebből a korból ugyanis a török uralom (1526-1699) miatt nagyon kevés emlék maradt fenn. Az ország középső részének egyházi és világi székhelyi elpusztultak, így a török hódítás által nem olyan súlyosan érintett országrészekben, Erdélyben és a Felvidéken maradtak meg jobban a kolostorokhoz kapcsolható művészeti alkotások is. Simor János a múzeumalapító érsek, és Ipolyi Arnold püspök már a XIX. század közepén felismerte, hogy az akkor már többnyire használaton kívüli középkori emlékeket össze kell gyűjteni, így jutottak ezek az emlékek múzeumba. Ide sorolható a Garamszentbenedeki bencés apátság templomból származó oltár-együttes és az Űrkoporsó, amely megmutatja azt is, hogy milyen színvonalú és jelentőségű művészeti alkotások pusztulhattak el az ország középső részének kolostori templomaiban.

A Keresztény Múzeumot elhagyva keressük fel a Prímás szigeten található Szűz Mária monostor romjait és a városba történő visszatérésünk előtt, készítsük el első igazoló fotónkat.

Esztergom Prímás-szigeti Szűz Mária monostor romjai:

Névalakjai: 1137 *in conventu Strigoniensi ... in insula abbatie monialium, ubi est ecclesia Sancte Marie*, 1262 *abbatissa Beate Marie Virginis de Insula de Strigonio*, 1270 *sorores de Insula Strigoniensi*, 1274 *ecclesia Sancte Marie de Insula Strigoniensi*, 1493 körül *sanctimoniales ordinis Sancti Benedicti de Insula Strigoniensi*, 1493 körül *sanctimoniales ordinis Sancti Benedicti de insula Strigoniensi*, 1508 *monasterium monialium Assumptionis Beate Marie insule Strigoniensis ordinis Sancti Benedicti*.

Alapítási körülményei, kegyurasága teljesen ismeretlenek. Bencés voltára csak II. Ulászló korában van utalás. 1073-ban, amint a Képes Krónika elbeszéli, Salamon király és Géza herceg Esztergomba mentek, nyolc-nyolc püspököt és főembert maguk mellé véve a közeli szigetre hajózva találkoztak, majd hosszú vita után végre békét kötöttek. A krónika nem szól a monostorról, de valószínű, hogy az volt a tárgyalás színhelye. Az épület és pénzérem leletek is a 11. századra utalnak. 1137-ben Vak Béla király a főemberek jelenlétében nevezte ki fiát, Lászlót Bosznia hercegévé az apácák kolostorában. A Somlóvásárhelyről 1511-ben elűzött bencés apácák Ilona apátnőjükkel itt a szigeti monostorban találtak menedéket. 1526. szeptember 7-e és 25-e között a török csapatok Budától egészen Győrig fosztogatták a Duna mentét. Az apácáknak is menekülniük kellett. Az apátságnak a térszínből kissé kiemelkedő helyén a 19. században még jelentős falrészletek álltak. 1848/49-ben egy sárga homokkőből faragott akantuszleveles oszlopfő került elő. 11-12. századi kőfaragványokat, 11 téglasírt tártak fel a helyszínen I. László és Kálmán király pénzeivel, 14. századi könyvvereteket.

A Prímás szigetről visszatérve a városba folytatjuk zarándok utunkat a temető irányába. A Kálvária megtekintése után, rátérünk a **P—** jelzésű turistaútra és a Kis-Kúria hegyen magunk mögött hagyva érkezünk meg a Mária oszlophoz. Az igazoláshoz szükséges fotó elkészítése után a volt Király Albert (Vaskapui) turistaház környékén megpihenhetünk. A **Z—** turistajelen folytatva utunkat leereszkedünk a Vaskapu É-i oldalán a Csenke-patak völgyébe, majd erős kaptatóval elérjük a Maróti-hegyek gerincét. Továbbra is a **Z—** jelzésen haladunk hullámzó terepen, míg nem elérjük az Égett-hárs nevű útelágazást. Az útelágazásból a **P—** jelzést követjük, majd 300 méter megtétele után a Pilisszentléleki Pálos kolostor romjaihoz érkezünk.

Pilisszentléleki Pálos kolostorrom:

A mai, Pilisszentlélek falu közvetlen közelében található kolostorrom kiváló példája a középkori pálosok helykiválasztásának. A XIV. században épült kolostor a török korban vált rommá, a feltárt romterület a nagyközönség számára is látogatható. 1280-ban alapította IV. Kun László Szentlélek tiszteletére. A pilisi királyi erdőterülethez kapcsolódva korábban itt egy királyi vadászház állott. A kisméretű egyhajós templom és a mellette álló egyszerű szerkezetű kolostorépület elsősorban a XIV. századból származnak. A templom szentélye mellett kis kápolna helyezkedett el, karzat tartozott a templom nyugati oldalához. Az egyszerű, kis alapterületű pálos kolostorokhoz hasonlóan, nincs teljesen kiépült nagyméretű kerengős kolostornegyzete. A pálosok 1541-ig laktak itt, a török korban az épület rommá vált. Álló maradványai mellett egyes részeit régészeti kutatás tárta fel, és műemléki helyreállítás eredményeként látogatható a romterület. A mai, Pilisszentlélek falu közvetlen közelében található rom és környezete ma is idézi a középkori természeti adottságokat.

A romok megtekintése után, ne felejtjük elkészíteni az igazoló fotót. 800 méter megtétele után beérkezünk Pilisszentlélek kisközségbe. A zarándok füzetünkbe elhelyezett bélyegző után a **Z+** jelzésen folytatjuk utunkat, a Postás úton, a Fekete-hegyi „Sasfészek” (Berda József) kulcsosházhoz. A kulcsosházat elérve pihenőt tartunk, a környék szépségében gyönyörködhetünk. A **S□**, majd **S+** jelzést követve érkezünk meg a Kétágú-hegy nyergébe. Ha az idő szép érdemes felmászni a Fehér-szirt 424 méteres és az Öreg-szirt 504 méteres csúcsára.

E két hegyről élénk táruklkozó panoráma kárpótol bennünket minden eddigi nehézségért. A nyeregbe visszatérve meredeken ereszkedünk Kesztlőc irányába, s akik a zarándokutat itt meg kívánják szakítani,

azok a **S+** jelzésen 1500 méter megtétele után Kesztlőcra érkeznek. A községből autóbusszal lehet eljutni Dorogra, majd onnan Budapest vagy Esztergom irányába vonattal, autóbusszal utazhatunk tovább. A zarándok utat folytatók, a Kétágú-hegy nyergéből 400 méter megtétele után elérik az **Országos Kék Túra** útvonalát. A továbbiakban Klastrompusztáig a **K—** jelzésen haladunk. Utunk először szintben halad, majd a Postás út keresztezése után a Rada-rétnél kiér az aszfaltozott útra, és bevezet Klastrompusztára.

Klasprompusztai Pálos kolostorrom:

A pálosok ősmonorát itt építették fel egy XIII. századi épület felhasználásával a XIV-XVI. században. Ma a gótikus szerzetesi templom és a kolostorhoz tartozó kápolna falmaradványai láthatók. A Pilis-hegy (756 m) mészkőtömbjének délnyugati oldalán emelkedő Klasprom-szirtek alatt fekszik Klasprompuszta üdülő telepe, amelynek közelében középkori történelmünk egyik jelentős emléke látható: az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, a pálosok ősmonorának romja. A pálos rend alapítója, az esztergomi származású Özséb esztergomi kanonok a tatárjárás után az innen kissé délebbre emelkedő Csévi-szirtek oldalában nyíló hármás barlangban gyűjtötte össze a Pilis remetéit, akikkel 1250 táján a Szent Kereszt tiszteletére templomot emelt itt, majd kolostort létesített. A rend pápai jóváhagyása után e kolostor lett a pálosok első központja. Itt temették el az első három rendfőnököt: Özsébet, Benedeket és Istvánt. 1308-tól a rend központja Budaszentlőrinc lett, s ezzel a Szent Kereszt jelentősége megcappant, bár létezéséről, sőt további bővítéséről még a XV. század végéről is vannak adatok. A mohácsi csatavesztés után már 1526-ban feldúlták és felégették a törökök, s romjait lassan széthordták a környező építkezésekhez.

Az igazoló fotó, majd a bélyegzés után folytatjuk a Szent István zárandokutat. A **P—** jelzésen, 500 méter megtétele után a Csévi-szirtek alá érkeünk, ahol a Legény- és Leány-barlang található.

A továbbiakban a „Vörös út” **P—** jelzését követve gyalogolunk kb. 900 métert, és a **P+** jelzésen erős kapaszkodóval, nehezen járható terepen elérjük a Simon halála helyet. Miután kifújtuk magunkat, kanyargós aszfalt úton, majd erdei ösvényen leereszkedünk a Vaskapu-völgybe, még mindig a **P+** jelzést követve. A völgyből kiérkezve, a **Z—** jelzésen haladunk a Pilisszentkereszti Cisztercita kolostor romjai irányába. A kolostor romjait a Kolostorkertben találjuk, szomjunkat a Kolostor-forrásból olthatjuk.

Pilisszentkereszti Cisztercita kolostorrom:

A III. Béla által alapított ciszter kolostor a rend legjelentősebb emléke volt a középkorban. Épületei a török hódoltság idején égett le, de a romterület egy része ma is látható. Innen került elő a gótika egyik jelentős magyarországi emléke, Gertrúd királyné összetört, finoman faragott szobrokkal díszített síremléke. A kolostor környezete számos részletet megőrzött a ciszter kolostortáj elemeiből (forrás, halastó, teraszok, stb.) A pilisi apátságot 1184-ben alapította III. Béla, anyakolostora a franciaországi Acey ciszter apátsága volt.

A ciszter alapítás előtt már valószínűsíthető egy korábbi bencés apátság megléte ugyanitt. Templomát a XIII. századi háromhajós, négyszögszentélyű épületet a rend szokásainak megfelelően Szűz Mária tiszteletére szentelték. 1526-ban leégett, az apátság a török hódoltság után már nem éledt fel. Romjait építőanyagként felhasználták a XVIII. században meglepült falu lakóépületeihez, és a török után visszatérő pálosok tévesen azonosították ezt a romot elpusztult Szt. Kereszt kolostoruk maradványaival, amely valójában a Kesztölc, Klasprompusztán előkerült romokkal azonosítható. A téves azonosítás eredménye, hogy a pilisi apátság melletti mai települést Pilisszentkeresztnak nevezték el.

Az apátság területén már a XIX. században is volt régészeti kutatás, de legnagyobb részét Gerevich László tárta fel az 1970-es évektől kezdődően. Innen került elő Gertrúd királyné összetört, finoman faragott szobrokkal díszített síremléke, amely a francia gótika magyarországi emléke, csakúgy, mint maga a templom. Az ásatások szerint az egykor fallal körülvett területen, a kolostorépületeken kívül fémfeldolgozó műhelyház, halastó, vízvezetékrendszer is volt.

A kolostorrom megtekintése és a zarándokút igazolására szolgáló fénykép elkészítése után, utunk Pilisszentkeresztre vezet. A települést jórészt szlovák nemzetiség lakja. A Tájház megtekintése után, ne felejtjük el a bélyegzést a zarándok füzetünkbe, majd a kocsmában frissítsük magunkat a Dobogókőre vivő emelkedő előtt. Dobogókőig a **K** jelzésen haladunk. A Kakashegynél keresztezzük a Pomáz-Esztergom közlekedési utat, majd az egyre meredekebben vezető jelzésen elhaladunk a Zsivány-sziklák alatt. A Kanyargós-patak völgyét keresztezve érkezünk meg Dobogókőre, amely napjainkra már jelentősen kiépült.

Tekintsük meg a Siketnémák Mária-kegyhelyét, a világháborús emlékművet, a Turista Múzeumot. A bélyegző lenyomat elhelyezése után, a **P** jelzésen folytatjuk a zarándokutat. A Szerköveket elhagyva utunk, a Szakónyregbe vezet, majd a Téry-utat követve, állandó ereszkedéssel a Dömösi Prépostság impozáns romjaihoz érkezünk.

Dömösi Prépostság romjai:

A román stílusú együttes jelentős Árpád-kori emlékeink egyike. A prépostságot a XII. század elején Könyves Kálmán király fivére, a tragikus sorsú Álmos herceg alapította Szent Margit tiszteletére. Alaprajzi elrendezésében és díszítésében a hasonlóan lombard igazodású cseh és lengyel emlékekkel mutat rokonságot. A XI. században épült, hosszúkás téglalap alaprajzú palotáját is átengedte a prépostság céljaira. A prépostság kiterjedt birtokkal rendelkező nem csak a környéken, hanem a Tisza mellett és Erdélyben is, amelyről részletes korabeli leírással rendelkezünk. A középkor végéig működött annak ellenére, hogy először Károly Róbert akarta megszüntetni rossz állapot miatt és az óbudai prépostsággal kánonilag egyesíteni, majd Zsigmond király kívánta az épületegyüttest az olivetánus bencéseknek adni. A török háborúk idején pusztult el, a XVIII. században romjait is széthordták. Az ásatások alapján meghatározható alaprajzi elrendezése: háromhajós, keresztboltozattal fedett temploma három, félköríves apszissal záródott, nyújtott, megemelt szentélye alatt háromhajós kriptá húzódtott, melybe a mellékhajókból lépcsők vezettek, nyugati végén előcsarnok és homlokzati toronypár állt. A hozzátartozó közösségi épület (volt palota) egyszárnyú, alapincézett volt, a templom szentélyének déli oldalához derékszögben csatlakozott. Az eredetileg egyemeletes épületet megemelték, majd nyugati hosszoldala elé tornácot húztak. A Közép-Európában általánosan elterjedt építészeti dekoráció meglehetősen egységes stílusa jelenik meg a prépostság vastos, tömörszerű oszlopfejezetein is, melyeken levéldíszek, állatábrázolások és szalagfonatos ornamentika is megfigyelhető. A felső-itáliai eredetű alakos fejezetek egyik jellegzetes példája a feltárások során előkerült hatalmas oszlopfej, amelyen egymással küzdő oroszlánok, nyulat elragadó sas és lovas vadász alakja van kifaragva. A faragványok finomabb, fejlettebb stílusából arra lehet következtetni, hogy II. Béla idején, 1138 táján készülhettek. A templom fennmaradt alapfalait feltárták, kriptáját rekonstruálták, ez a rész látogatható.

A Dömösi Prépostság romjainak megtekintése és fotózása után, a **P—** jelzést követve 500 métert megtéve Dömösre érkezünk. Akik meg kívánják szakítani a Szent István zarándokutat, azok autóbusszal szállva Esztergom illetve Szentendre felé utazhatnak. A zarándok füzet lebélyegzése után a Szőke-forrás-völgye felé vesszük az irányt a **P—** jelzésen, és 1800 méter megtétele után a Szentfa-kápolnához érkezünk. A kápolnától meredek kapaszkodóval jutunk a Vadálló-kövek gerincére, ahol sorakoznak a szebbnél-szebb szikla konglomerátumok. Név szerint itt található „Árpád trónja”, „Függőkő”, a „Széles-kő” és a „Bunkó”. Még egy utolsó emelkedő és a Prédikálószték 639 méter magas csúcsáról gyönyörködhetünk a Dunakanyar panorámájában. A Szentfa-kápolnától eddig a **P▲** jelzésen jöttünk. A Duna Kör emléket elhagyva a **P▲** jelzésen az Akasztó-hegy és a Hármashatár közti nyeregbe ereszkedünk le. A Továbbiakban a **P+** jelzésen folytatjuk zarándokutunkat Pilisszentlászló irányába. A Tövises-hegy 510 méteres csúcsát mellőzve érkezünk meg Pilisszentlászlóra. A kocsmban kérjük bélyegzőlenyomatot a zarándok füzetünkbe.

Pilisszentlászló Pálos kolostorrom:

A pilisi királyi vadászterületen több királyi alapítású kolostor is volt, ezek közül az egyik a XIII. század végén Szent László tiszteletére alapított pálos kolostor. A török korban elnéptelenedett templom maradványait az 1770-es években a mai plébániatemplomba építették be. A Visegrád és Szentendre között húzódó út melletti falu területén 1294 előtt alapították Szent László tiszteletére a pálos kolostort. A pilisi királyi vadászterületen kevés falusias település volt a középkorban, az erdős terület belsejében főként királyi alapítású kolostorok voltak. Ezek közül három (Szentkereszt, a mai Klastrompusztai rom Kesztlőc mellett Szentlélek a mai Pilisszentlélek mellett és a középkori Kékes, ma Pilisszentlászló) a pálosokhoz tartozott, míg egy a ciszterekhez (Pilis, a mai Pilisszentkereszt). A Szent László kolostor 1526-ig működött, török korban a szerzetesek elhagyták. A pálos templom helyén 1770-72-ben épült a ma is látható római-katolikus templom, amelynek tornya 1805-ből való. A templomban és környékén a középkori pálos kolostor kövei találhatóak valamint egy kápolna.

Pilisszentlászlót elhagyva, az **Országos Kék Túra** nyomvonalát követjük a Bükkpusztáig. Az Öreg-nyílás völgybe való leereszkedésünk után elérjük a Kárpát forrást, melyet a Magyarországi Kárpát Egyesület turistái foglaltak. A Magyarországi Kárpát Egyesület hazánk elsőként alapított turista egyesülete. Frissítsük magunkat a forrás vizéből, majd az utat folytassuk a Sikárosi-rét szélén álló vadászházig. A Lenkó emlékmű és a Szilágyi Bernát forrás elhagyása után Bükki-pusztára érkezünk. A ma már csak romjaiban létező kis településnek rémisztő története van. Bükkipusztát a **P—** jelzésen hagyjuk el, majd a Tölgy-ikrek-nél kereszteljük a **S—** jelzést. A továbbiakban is a **P—** jelzést követve érünk a Salibasinaí kúthoz, majd Kis-kovácsi pusztára. Kereszteljük a Csikóvári turistaházhoz kanyargó műutat és a Pomáz-Esztergom közlekedési úton áthaladva érkezünk meg Csobánkára. Csobánkáról a zarándokutat felfüggesztők, autóbusszal Pomázra utazhatnak. Amennyiben időnk engedi, úgy a zarándokútról letérve tekintsük meg a Szent-kutat és a Macska barlangot. Zarándok füzetünkbe történő bélyegzés után tovább folytatjuk utunkat az Oszoly oldalában, és a Majdán-nyerget elhagyva meredek kaptatóval jutunk a Kevély-nyeregbe.

Eddig a **P**— jelzést követtük. Valaha itt állt a Stromfeld Aurél turistaház, amit avatatlan kezek a tűz martalékává tettek. Bélyegzünk és megkezdjük a **K**— jelzésen az ereszkedést a Magas-erdőbe. Az „Egri vár” díszleteit, a Teve sziklát és Pilisborosjenő szélső házait magunk mögött hagyva keresztezzük a 10 számú főközlekedési utat. A benzingőztől fuldokolva érkezünk meg a Rozália téglagyárhoz, ahol igazoltassuk a zárandok füzettünket.

A Pilst elhagyva, ettől a ponttól kezdve a Budai-hegységben folytatjuk a zárandok utat. A Csúcs-hegyet oldalazva jutunk a Virágos-nyeregbe, ahol időlegesen elhagyjuk a **K**— jelzést, és a **K L** úton haladunk a Gercsényi templomrom felé.

Gercsényi templomrom:

A Budapest területén fekvő középkori falvak templomai közül az egyik legjobb állapotban fennmaradt. A templom a 13. században épült fel, a kisméretű téglalap alakú hajóhoz enyhén patkó ívelésű szentély csatlakozott. A gercsei templomrom körül a szántásban előkerült leletek a középkori Gercse falu helyét mutatják. A Gercs (Guerche, Guerchey, Gurche, Gerche, Gerse, Kercsi) falut említő első adat 1212-ből, illetve egy 1212-es oklevél későbbi átirásából maradt ránk. Ami a falu középkori történetét illeti: nevét többször említik birtokügyekkel kapcsolatban, s még gyakrabban fordul elő a "Gerchei" családnév formájában. A falu területének birókai részben a Gerchei család tagjaiból adódnak. Egy 1518. május 3-án kelt oklevélből kiderül, hogy a fehéregyházi pálosoknak is voltak Gercsén birtokai. A töröktől való visszafoglalás után Gercse faluval többet nem találkoztunk, csak neve él tovább, mint említettük a Nagy Görcse hegy elnevezésben. Óbuda környékének virágzó falvai akkor pusztultak el, amikor 1595-ben Esztergom felszabadult a török alól s végvidék lett. Ekkor Esztergom kapitánya Budát is fel akarta szabadítani a török alól, és Buda kiéheztetése miatt elnéptelénítette a környező falvakat.

Az igazolást jelentő fotó elkészítése után továbbra is a **K L** úton haladunk, és érünk be Pesthidegkútra, majd Máriaremetére.

Máriaremetei Búcsújáró templom:

Máriaremete az egykor önálló Pesthidegkút területén fekszik, a Székesfehérvári egyházmegyében. A XVIII. században a mai Svájc területéről, egy Thalwieser Katalin nevű asszony telepedett le Pesthidegkúton.

Még hazájában nagy tisztelője volt a híres Einsiedeln Máriának, amelynek másolatát magával hozta. Úgy érezte, hogy boldog házasságát egy Linzenpold György nevű, jómódú emberrel a Boldogságos Szűznek köszönheti, ezért a képet a faluhoz közel egy tölgyfára függesztette. Az erdőt járó emberek és a pásztorok sokat ajátoskodtak előtte. A századforduló tájékán egy budai polgárasszony a kép előtt ajátoskodva visszanyerte szeme világát. Ennek hírére a XIX. század első felében indult meg a búcsújárás. A falu földesura, Terstyánszky Ignác előbb egy fa, majd később egy kőkápolnát építtetett azon a helyen. Ettől kezdve beszélhetünk népesebb zárandoklatokról, a Remete Mária kegy-szobrához. A mai nagyméretű templomot, neogótikus stílusban Schömer Ferenc építtette (1899).

Máriaremete a főváros lakosságának máig kedves és látogatott búcsújáró helye. Erről tanúskodnak az oltár köré függesztett márvány hálatáblák, amely Mária élő tiszteletéről tanúskodnak. Érkeznek búcsúsok az ország más részeiből is. Fő búcsúi: Szentháromság vasárnapja, illetőleg Kisasszony napja. A máriaremetei templom jellegzetessége, hogy szentélyében, az oltár mögött megőrizték azt a fatörzset, amelyen a kegykép függött. A közelmúltban a templomban a búcsújárás jelentőségéhez méltó liturgikus teret alakítottak ki, de a régi neogótikus oltár a Szűzanya szobrával megmaradt. A kibontakozó Mária-tisztelet jele a XVIII-XIX. század fordulóján a kegykép számára készített copfstílusú, aranyozott fakeret. A kép és a hely a „remete” nevet a svájci Einsiedelnről, a kultusz eredeti helyéről nyerte. A megmaradt néhány XIX. századi fogadalmi tárgy közül különösen figyelemre méltó az 1838-as pest-budai árvíz alkalmából felajánlott fogadalmi kép, amelyen az óbudai Selyemgombolyító látható. A város zajából lelki felüdülést kereső hívek szívesen keresik fel a ligetes erdőben épült kegytemplomot. A hely hangulatát nagymértékben meghatározza a templomhoz vezető út jegenyesora.

Zarándok füzetünk igazoltatása (bélyegzés) után az **Országos Kék Túra** útvonalán haladunk a Hűvösvölgyi Nagy-rétig, majd a **S** jelzést követve, a Nagy-Hárshegyet Ny-i irányban megkerülve jutunk a Budaszentlőrinci Pálos kolostor romjaihoz.

Budaszentlőrinci Pálos kolostorrom:

A pálos rend egyik legfontosabb középkori kolostora és kiemelkedő jelentőségű búcsújáróhely. A XIII. század végén alapított kolostor a XIV. században a rend központja lett, az Anjou uralkodók, Károly Róbert és Nagy Lajos király jelentős adományokkal támogatta a rend budaszentlőrinci kolostorát is. A területén kialakított romkert az épületegyüttes legfontosabb részleteit mutatja be. A pálos rend középkori központi kolostora a későközépkorban a főváros közelében az egyik legjelentősebb búcsújáróhely volt, messzeföldön ismert ereklyével. Már a 13. században megtelepedtek remetek ezen a helyen és az itt álló kisméretű Szt. Lőrinc kápolna gondozását is egy remete látta el az akkor még a településektől távol lévő, erdős területen. A kolostort az 1290-es években alapították Keresztúrról, és az 1300-as évek elején épült fel az első kolostor, ahol már rendi káptalant is tartottak. A XIV. században a rend központja lett, az Anjou uralkodók, Károly Róbert és Nagy Lajos király jelentős adományokkal támogatta a rendet és ezt a kolostort is.

A viszonylag kisméretű kolostor középkori történetében a legnagyobb változást az jelentette, amikor Nagy Lajos király itáliai hadjárata nyomán itt helyezte el az ott megszerzett Remete Szt. Pál ereklyét, a szerzetesség egyik legnagyobb alakjának maradványait. Ezáltal a Buda közelében fekvő kolostor nagyszabású zarándok központtá vált. Ekkor építették háromhajós templomát és mellette egy külön kápolnát az ereklyék számára. A XV. században újabb bővítések következtek, a kolostorszárnnyat is érintve, egy újabb udvart kiképezve. Még a XVI. század elején is újabb építkezések kezdődtek, amelyeket a török harcok szakítottak félbe, a szerzetesek 1527-ben már elmenekítettek az ereklyéket, majd 1541-ben végleg elhagyták a kolostort. A romok még jelentős magasságban álltak a XVIII-XIX. században, feltárását 1847-ben Henszlmán Imre kezdte meg, majd a II. világháború előtt Garády Sándor folytatta. Azóta megszakításokkal a régészeti kutatások több fázisban is folytak.

Az épületek maradványai romkertként megtekinthetők a Budakeszi út 91-95. sz. alatt található erdészeti központ parkjában.

A kolostor romjainak fényképezése után a **S** jelzésen folytatjuk tovább zarándokutunkat. A Tüdőszanatórium kerítését magunk mögött hagyva, jutunk a Budakeszi Kálváriához. Igazoló fénykép a zarándokút részére, majd nem sokkal később Makkosmária Búcsújáró templomához érkezünk.

Makkosmária Búcsújáró templom:

Hiteles története a 18. századba nyúlik vissza. 1731-ben egy Traub János nevű legény a budakeszi határában fekvő szőlőbe igyekezett. Egy útszéli tölgyfánál a szenvedő Krisztus arca jelent meg előtte. Traub később beteg lett. Csodás gyógyulása után egy Falconeri nevű olasz származású budai festőtől olajfestményt vásárolt, mely a Gyermekét tápláló Szűzanyát ábrázolta. A képet az említett tölgyfára függesztette. Hamarosan sokan kezdtek látogatni ezt a helyet. Acsádi Ádám veszprémi püspök kivizsgálta az eseményeket és engedélyezte, hogy a szentképet nyilvános tiszteletben részesítsék. A zarándokok adományaiából kicsi kápolna épült a Máriakép fölé. Gondozására a közelben élő két remete vállalkozott. A fokozódó érdeklődés eredményezte, hogy az Óbudán működő Trinitárius szerzetesrend itt szép egytornyú templomot és egy kis kolostort épített. A Trinitárius Rend: „A Fogolykiváltó Szűzanya Szentháromságról nevezett Rendje” a török harcok idején egész Dél-Európában fogságba esett keresztények kiváltásán fáradozott. Pénzt gyűjtöttek erre a célra. A Rend története azonban mintegy kilencezer olyan szerzetesről is tud, aki saját magát cseréltette ki egy-egy hadifogolyért. Koller Ignác veszprémi püspök 1768-ban szentelte fel a templomot tízezernél is több zarándok jelenlétében: A templomban elhelyezték a tölgyfa törzsét és a kegyképet. Rövid időn belül 50 csodálatos gyógyulás és imameghallgatás történt itt a Szent Szűz közbenjárására. A virágzó Mária-kegyhely azonban nem sokáig működhetett. II. József császár 1784-ben a fogolykiváltók Rendjét is feloszlatta, és a templomot bezáratta. A kegyképet és a fatörzset a budakeszi plébániatemplomba vitték le, és itt megőrizték. A kolostor és a kegytemplom világiak kezére került és néhány évtized alatt rommá lett. Az első világháború alatt Miller József budakeszi plébános a hozzátartozó kolostorral együtt az egyház számára visszavásárolta.

A második világháború előtt néhány évvel a Fájdalmas Szűzanya tiszteletére alapított Szervita Rend papjai kezdtek újra szentmisét mondani vasárnapokon és Mária-ünnepeken a romokból összeállított kis kápolnában, a mai gyóntatófolyosó helyén. A világháború alatt és után mind többen jöttek ide hadifogoly hozzátartozóikért imádkozni. Meghonosodott a Fogolykiváltó Boldogasszony tisztelete. A hívek adományaiból és munkájából a szervita atyák néhány év alatt felépítették a jelenlegi templomot, melyet 1950-ben Shvoy Lajos székesfehérvári püspök szentelt fel. Újra elhelyezték a plébániatemplomban megőrzött fatörzset és kegyképet, a kegyoltár mögött illetve fölött. A szerzetesrendek felosztása kapcsán 1950-ben távozni kényszerült szervita atyák helyébe, az egyházmegye keretébe felvett P. Tamás János jezsuita atya lett a kegytemplom vezető lelkésze. 33 esztendőn át végezte a kegyhely fejlesztésével járó igen áldozatos munkáját. Jelenleg a kegytemplomot a Domonkos Rend működteti. A kegytemplomban ez idő szerint is a „foglyokért” imádkozunk a Fogolykiváltó Szűzanyához.

A kábítószerekért, alkoholistákért, a testiség-, a szerencsejátékok- és minden más káros szenvedélyek rabjaiért. Azokért is, akik szenvednek miattuk (családjaik...); akik felszabadtásukért fáradoznak; a fiatalokért is, hogy bölcsen, erős akaratúval kerüljék a szenvedélyek csapdait. Imádkozzunk rendszeresen otthonunkban, templomunkban is ezekre a szándékokra! Fogolykiváltó Szűzanya - esedezz népünkért!

Makkosmáriát elhagyva a **P** jelzésen haladunk. Mellőzzük a Végvári-sziklát, elhaladunk a Hármashatár mellett, ahonnan a továbbiakban a **P** jelzésen haladunk a Farkas-réti temetőig. A továbbiakban elhagyjuk a jelzett utat és az aszfalton gyalogolunk tovább. A Farkasréti temetőt és a Német-völgyet magunk mögött hagyva érkezünk meg a Villányi útra, majd a Budai Cisztercita templomhoz.

Budai Cisztercita Templom (Szent Imre plébánia):

A ciszter rendnek a középkorban és a kora újkorban nem volt kolostora a fővárosban, mivel rendi szabályaiknak a városi környezet nem felelt meg. Az 1920-as, 30-as években épült iskola valamint templom rendkívül érdekes példája a két világháború közötti neobarokk stílusnak. A ciszter rend az újkori változások hatására alakult át tanító renddé, itteni megjelenésük is ezzel a változással függ össze. II. József plébániai munkára és oktatásra kötelezte a rendet és így később Budán is létrejött gimnáziumuk. A 11. kerület Villányi út 27. szám alatti templomuk, iskolájuk mellett épült fel. A középiskolát 1912-ben létesítették, de a gimnázium neobarokk épülete csak 1927-29-ben valósult meg. Ezzel párhuzamosan plébániaszervezést is végeztek és egy korábbi ideiglenes templom után készült el a nagyszabású neobarokk épület, amelyet 1938-ban szenteltek fel. A templom és a gimnázium a 11. kerület ekkor beépült részéhez hasonlóan a Szent Imre nevet vette fel, és ez maradt egészen 1949-ig, amikor is a rendi oktatás felszámolása után a gimnáziuma József Attila használta. 1992-től újra a ciszter rend gimnáziuma. Az iskola és a templom külső homlokzata valamint a templombelső berendezése, főoltára, festett mennyezete egyedülálló példája a két világháború közötti neobarokk stílusnak, a rend újbóli megerősödését, és jelentős szerepét demonstrálta.

Igazolattal zárandók füzetünket, és már a Móricz Zsigmond körtéren vagyunk, majd kisvártatva megérkezünk a Gellért térre. Felkapaszkodunk a Gellért hegy sziklás oldalához, a Budai Pálos kolostorhoz és Szikla kápolnához.

Budai Pálos kolostor és Szikla kápolna:

A pálos rend XX. században is folytatódó újraszervezésének egyik fontos helyszíne a Gellért-hegy déli lábánál 1926-ban a franciaországi Lourdes-i barlang mintájára kialakított Sziklatemplomuk és az 1934-ben épített kolostoruk. A rend többszöri feloszlata ellenére 1989-ben újra megkezdte munkáját a budai kolostorban, kápolna a főváros egyik legérdekesebb egyházi emléke. A magyar alapítású pálos rendnek a középkorban a Budához közeli Budaszentlőrincen és Óbudán, a fehéregyházi részen volt kolostoruk. Ezek a török korban elpusztultak és a visszatelepülő pálosok Pesten a későbbi egyetemi templomnál hozták létre kolostort. II. József 1786-ban feloszlatta a rendet és az újkorban több kísérlet volt újjáalapításukra. A két világháború között a lengyel pálosok segítségével indult meg az újraszervezés, és ekkor jött létre a Gellért-hegy déli lábánál kolostoruk, valamint a hegy oldalában a franciaországi Lourdes-i barlangtemplom mintájára 1926-ban Lux Kálmán tervei szerint mesterségesen kialakított barlangban a Sziklakápolna, melyet a Magyarok Nagyasszonya

tiszteletére szenteltek fel. A romantikus hangvételű kolostort Weichinger Károly tervezte 1934-ben. A II. világháború után a rendet újra feloszlatták, és a kápolnát befalazták. A kolostorépületben az Állami Balettintézet diákokthona működött. 1989-ben a rend újra kezdte munkáját itt, és a Sziklakápolnát helyreállították. A templomból a Szent István-kápolnán keresztül juthatunk a kolostorba. A Sziklakápolna két részből áll, az egykor itt élt remetéről, Szent Ivánról elnevezett, felső, ősi barlangképződményből és egy mesterségesen kialakított sziklaüreg rendszerből. Itt őrzik Remete Szent Pálnak az ereklyéjét egy kis csont darab formájában az oltár felett.

A kápolna egy a thébai sivatagban, magyar egyiptológusok által 1997-ben felfedezett ókeresztény kápolna díszítő elemeinek felhasználásával van kiképezve.

A Szikla kápolna megtekintése és fotózása után folytatjuk zarándok utunkat, a budai Duna parton. A Gellért hegy lábánál vezető gyalogjárdáról remek panoráma nyílik a Dunára és a pesti oldalra.

A Döbrentei téren átkelve, a Buzogány toronynál lépünk a Budai Vár területére. Aki teheti, járja körbe a várat, nézze meg múzeumait, templomait. Méltán a Világörökség része. Zarándok füzetünket bélyegeztessük le a Budavári Nagy Boldogasszony templomban, majd keressük fel a Budavári Domonkos kolostort és a Budai Ferences templomot és kolostort.

Budavári Domonkos kolostor és romkert:

A középkorban végig nagy jelentőségű temploma volt a budai várnak, a rend egyik legfontosabb központja volt itt. A kolostorban rendi főiskola is működött, amely a korabeli egyetemek színvonalát megközelítő oktatási központ volt. Az épület középkori maradványait a modern Hilton szálló együttesébe foglalták bele, a műemléki bemutatás és rekonstrukció egyik legérdekesebb példájaként. A tatárjárás után alapították a Szent Miklós tiszteletére felépült kolostort, és 1254-ben a rend már generális káptalanát is itt tartotta.

Egy hajós templomához sokszögzáródású szentély csatlakozott. A középkorban végig nagy jelentőségű temploma volt a budai várnak, sokan választották temetkezési helyként is, amelyet bizonyítanak a régészeti feltáráskor előkerült sírkövek is. A kolostorban rendi főiskola is működött, a régészeti kutatások az épületegyüttesnek ezen a részét is azonosították. A kolostor 1541-ig működött, a török korban, különösen a visszafoglalási harcokban súlyosan megsérült. Romjai részben a Várban ma is láthatók, részben a Hilton szálló épülete alatt vannak. E maradványokat H. Gyürky Katalin tárta és közölte. Az ásatások nyomán a mai Hilton szálló részben a középkori kolostor romjainak, részben egy XVIII. századi középület felhasználásával épült Pintér Béla építész és Sedlmayer János műemléki építész tervei alapján. Az 1977-ben átadott szálloda, Hess András téri homlokzatának egyik része a modern szállodaépület, míg másik része a helyreállított XVIII. századi épületszárny. Ezek között emelkedik a kolostor középkori tornya, amelynek felső része ugyancsak a modern szállodaépület stílusában épült át.

A torony homlokzatának alsó részén látható egy Mátyás királyt ábrázoló dombormű, amelyet 1930-ban helyeztek el a század elején felújított tornyon. A szállodának a Halászbástya felőli oldalán, a szentélynél lehet bejutni a modern szállodaépület két szárnya közé, ahol helyreállításra került a kolostor feltárt szentélye és hajója, valamint a hajó gótikus boltozatának rekonstrukciója. Itt került elhelyezésre a Julianust és Gerhardust ábrázoló szobor, amely a keleti magyarokat a XIII. században felkutató domonkos szerzeteseknek állít emléket.

Budapest, Budai ferences templom és kolostor:

A mai budai ferences templom előzményei a középkorra nyúlnak vissza, de nem a mai helyszínen, hanem a budai várban. A mostani épületegyüttes, Budapest belvárosának egyik meghatározó városképi jelentőségű emléke a budai oldalon, a templom barokk homlokzata és a rendház a XVIII. században újjáéledő budai szerzetesi építészet jellegzetes példája. A ferenceseknek már 1270-ben temploma és kolostora állt a budai várban. Ezt a templomot Szent János evangélista tiszteletére szentelték. 1541-ben, Buda elestekor kellett a ferenceseknek végleg elhagyniuk. Egyhajós temploma, sokszög záródású szentélye a Várszínház jelenlegi épülete alatt található. A kolostorépület falainak jelentős része a Sándor-palota alapjaiban megtalálható meg és a közelmúlt régészeti kutatási és műemléki helyreállítási munkái hozták azokat felszínre. A törökkor után a visszatelepülő ferences rend újra alapított kolostort Budán, a vízi-városi ferencesek templomát a Fő utcában. Miután II. József 1785-ben feloszlatta a premontrei rendet a ferencesek megkapták a premontreiek templomát, amely a mai Margit körút 23. sz. területén volt. A premontreiek itt már 1707-ben kisebb templomot emeltek, mellette kolostorral. 1753-56 készült az a nagyméretű barokk templom, amely ma is áll ezen a helyen, és amelynek díszítésén Franz Anton Maulbertsch is dolgozott. Ez az épület lett 1785-től a budai ferencesek központja, és ők építették tovább 1835-36-ban a kolostort is. A templom ma plébániaként működik, amelyet a ferencesek Kapisztrán Szt. János rendtartománya vezet, amelynek központja a rendház.

A Bécsi kapun lépünk ki a Budai Várból, s ereszkedünk a Moszkva térre, majd a Széna térre. Rövid főhajtásra álljunk meg a az 1956-os emlékmű előtt, majd a Mártírok útján át a Margit hídon keresztül a Margit szigetre jutunk.

Barangoljuk körbe a Margit szigeten található Ferences kolostor romjait, a Domonkos Apáca kolostor romokat illetve nézzük meg a Premontrei kolostorromot és kápolnát. Készítsük el az igazolást, jelentő képet a Domonkos Apáca kolostorról.

Margitszigeti premontrei kolostorrom és műemlék kápolna:

A Nyulak szigetén álló, 1225 előtti királyi alapítású premontrei prépostság helyén álló kis historizáló kápolna a Margitsziget gazdag középkori szerzetesi emlékeinek emlékét őrzi. A törökkor után rommá vált területet Lux Kálmán tárta fel, és építette fel a ma is álló premontrei kápolnát, amelynek sekrestyéje a XV. századi kápolna helyén épült fel. A premontrei prépostságot valószínűleg II. András király alapította, a Nyulak szigetén, 1225 előtt. Az igen kisméretű prépostsághoz egy egyhajós, félköríves záródású templom tartozott. Korábban ennek helyén már létezett egy Szt. Mihály tiszteletére szentelt templom. Kezdetben jelentős királyi adományokat, kaptak, de később a margitszigeti domonkos apáca kolostor terjeszkedése miatt jelentősége csökkent. Az apácák végül az egész sziget területét megkapták a premontreiek csak magát a kolostor területét, birtokolták. A templom mellett a XV. században kápolna is állott. A premontrei prépostságot 1526-ban hagyták el a törökök miatt, ezután az épület rommá vált. Maradványait Lux Kálmán tárta fel és az ő tervei szerint épült fel a ma is álló, középkori építészeti megoldásokat másoló kis kápolna.

Margitszigeti domonkos apácakolostor, romterület:

A IV. Béla által alapított Nyulak szigeti Boldogasszony zárda a középkorban a sziget legfontosabb egyházi intézménye volt, és egyben az ország leggazdagabb és legjelentősebb apácakolostora. Gazdagsága és a király lányának, Margitnak a személyéhez kapcsolódó csodák az egész középkor során hozzájárultak ahhoz, hogy gazdag birtokosok leánygyermekkei kerültek ebbe a zárdába. A területén kialakított romkert az egyik legjelentősebb középkori szerzetesi emlékcsoport a főváros területén. 1252-ben alapította IV. Béla Szűz Mária tiszteletére. A Nyulak szigeti Boldogasszony zárda a középkorban a sziget számos szerzetei épületének egyike volt, de jelentőségében és gazdagságában mindegyikén túlnőtt. 1259-ből ismerjük alapítólevelét és korai történetének is számos forrása van a korabeli írott szövegekben. Ezek közül is kiemelkednek a Margit szentté avatási eljárása során 1276-tól keletkezett jegyzőkönyvek és a későbbi legendák, amelyek egészen apró részletekig megvilágítják a kolostor történetének első éveit. IV. Béla a tatárjárás alatt tett fogadalmat arra, hogy születendő gyermekét az egyháznak ajánlja fel, ha sikerül túlélniük a pusztulást. Így került Margit először a veszprémi kolostorba, majd emiatt építette fel a király a szigeten a domonkosok apácakolostorát. A királylány 1252-ben 12 apácával együtt telepedett meg az új kolostorban. Az építkezést a király támogatta, és az apácakolostor mellett egy királyi házat is emeltek. A közelben férfi szerzetesház is volt és a kolostor valamint a királyi ház többször volt kiemelkedő jelentőségű politikai esemény színhelye a királylány életében. IV. Béla itt kötött békét fiával és az uralkodó élete végén sokat tartózkodott a kolostor melletti királyi házban, itt is halt meg. Fiát, V. Istvánt pedig itt temették el. A kolostor hatalmas birtokokkal rendelkezett, 1270-ben már nyolcvan falu tartozott hozzá. Gazdagsága és Boldog Margit példája, a személyéhez és sírhelyéhez kapcsolódó csodák az egész középkor során hozzájárultak ahhoz, hogy gazdag birtokosok leánygyermekkei kerültek ebbe a zárdába.

Itt élt Ráskai Lea is, aki az egyik Margit legenda szöveg magyar fordításának másolója volt, és akihez több kódex is kapcsolható a XVI. század elején. A nagy birtokok és a későbbi adományok tették lehetővé, hogy a XIV. és XV. században is jelentős építkezések voltak itt. A kolostor lakói a sziget többi egyházi építményéhez hasonlóan 1526-ban hagyják el először az épületet, majd a török megszállás idején végleg elköltöznek. Ezután romként marad meg az újkorig. A kolostor maradványai között az 1838-as nagy árvíz hozta felszínre Margit és V. István sírját, és ettől kezdve kutatták a kolostort régészeti ásatások, amelyek megszakításokkal egészen napjainkig tartanak. A látogatható romkertben lévő maradványok több korszak építkezéseit mutatják. Az első épület együttes 1246 és 1255 között épülhetett, építészeti megoldásaiban közel áll a budai domonkos kolostor és a budavári Nagyboldogasszony templom részleteihez. A templomban található Szent Margit sírja, amelyet először egy 1271-ben elkészült, olasz mesterek által faragott vörös márvány síremlék jelzett. 1335-ben új emlékmű készült, ezúttal fehér márványból, amely az itáliai Tino di Camiano körének alkotása volt. A templom és kolostoregyüttes újabb részletekkel gazdagodott a XIV. század utolsó évtizedeiben, amelyet pápai búcsú is segített 1409-ben. Végül az 1500-as évek elején épült új boltzata a templomnak és gyarapodott újabb részletekkel. A mai romterület elsősorban a templom magasan álló falait és a kolostorépület feltárt és helyreállított részleteit foglalja magába.

Budapest, Margitszigeti ferences kolostorom:

A IV. Béla alapította Nyulak szigeti ferences kolostor középkori részéből láthatóak mai is a gótikus templomhomlokzati és egyik oldalfalának maradványai. A török kor alatt rommá vált kolostor maradványait 1796-ban belefoglalták az akkor, épülő nádori villába, mely a XIX. század irodalmi életének fontos helyszíne volt. IV. Béla alapította a kolostort, valószínűleg a tatárjárás után. A király jelentősen támogatta a rendet más településeken is (pl. Esztergom), halála után azonban a Nyulak szigeti kolostor fejlődése megállt, elsősorban az egyre nagyobb jelentőségre szert tett domonkos apáca kolostor miatt. Az épület középkori részéből csak a gótikus templomhomlokzati és egyik oldalfalának maradványai láthatóak mai is. Ezek megmaradását az, segítette elő, hogy a török kor alatt elhagyott és csak romjaiban megmaradt épületeket felhasználták a szigeten megtelepedő nádor 1796-ban épült villájába. Később ezt az épületet alakították át a Nádor Szállóvá, amely fontos helyszíne volt a XIX. század irodalmi életének, a kor jelentős íróinak volt kedvelt helye. Maradványait 1945 után lebontották, ekkor került sor kisebb régészeti feltárásokra. Ekkor kerültek elő a kolostor további részletei is, a kolostori temető és temetőkápolna is. A megmaradt részek a sziget egyik parkrészében láthatóak.

A Margit szigetet a Margit hídon keresztül hagyjuk el, és a Parlament, a Kossuth tér érintésével jutunk a Szent István Bazilikához.

Szent István Bazilika:

A budapesti Szent István Bazilika hazánk egyik legszebb, legjelentősebb egyházi és idegenforgalmi nevezetessége. Ennek oka egyrészt a névadó szent királyt, az ország államalapítóját megillető tisztelet, a történelmi múlt, másrészt maga az épület műemléki és művészeti értéke. E templom építése érdekében az 1810-es években gyűjtés indult, a munkálatokat azonban csak 1851. augusztus 14-én kezdték el, Hild József pesti választópolgár és építész, az esztergomi és egri székesegyház alkotójának tervei szerint. Ő a munkát haláláig, 1867. március 6-ig vezette. Pest város tanácsa a fontos épület további építész-tervezői művezetését a kor elismert mesterére, számos fővárosi középület, köztük az Operaház alkotójára, Ybl Miklósrá bízta, aki a befejezésig folytatta, de halála miatt az épületbelső és a képzőművészeti díszítő munkálatok már Kauser József irányításával készültek el 1905-re. Nevezetes volt a Bazilika történetében az 1868. január 22-i dátum, amikor a Hild tervei szerint már felfalazott kupola és kupoladob beomlott, kivitelezési- és anyaghibák miatt. A kupolát tartó pillérekhez ajándékba kapott, s igen vegyes minőségű és szilárdságú kőanyagot használtak, továbbá a kupoladob az azt tartó boltívek belső peremére épült, ami miatt a pillérek és az összekötő hevederek, valamint a csigolyák terhelése féloldalas lett, s a szerkezet egyensúlyának hiánya okozta a beomlást. Az építkezés ezután több mint egy évig szünetelt, majd a törmelék kihordása, a rosszul megépített részek bontása egészen 1871-ig tartott. Az építkezés folytatására Ybl Miklós új tervekkel készített, illetve a régiakat dolgozta át nemcsak a szerkezetet, hanem a megjelenés tekintetében is. Hild József hellenisztikus formavilágát, klasszicista stílusát Ybl neoreneszánsza váltotta fel 1875-től, és 1891-ben bekövetkezett halála után is az ő vázlatai, elképzelése szerint folytatták a munkálatokat az 1905-ös felszentelésig.

Zarándokutunk végcélját elérve, lépünk be a Szent István Bazilikába, s zarándok füzetünkbe kérjük az utolsó bélyegzőt. A Bazilika megtekintése után, pihenünk meg, s gondoljunk vissza a bejárt útra. Zarándoklatunk felért egy időutazással, amely az Árpád-kortól napjainkig tartott, végig kísérve ezer év felemelő pillanatait, s elődeink nehéz történelmi örökségét, melyet hitükért, hazájukért szenvedtek el. Mire végigjárjuk utunkat, szellemileg, emberileg megújulva léphetünk ismét a hétköznapok valóságába.

Felhasznált irodalom:

www.kolostorut.hu

Esztergom város honlapja

Budapest székesfőváros honlapja

Az Esztergomi Bazilika és Vár-hegy

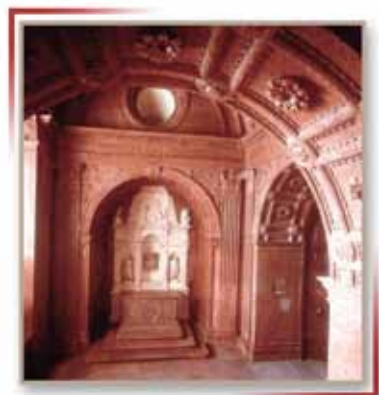
Látkép a XVIII századból

Oltárkép az Esztergomi Bazilikában

*Szent István, Szent Imre ereklye tartója
/Keresztény Múzeum/*

Bakócz kápolna

Mária szobor /Keresztény Múzeum/

Ister-Gami oroslán a várkápolna falán

Pilisszentléleki pálos kolostorromjai

Klastrompusztai pálos kolostorromjai

Dobogókői báró Eötvös Lóránd menedékház /korabeli képeslapon/

Az esztergomi várkapolna freskói 1992-ben

Dobogókői I Világháborús emlékmű (archív)

Dömös Prépostság altemploma

A Dömösi Prépostság romjai

Oszlopfő az altemplomból

Vadálló-kövek a Prédikáló-szék oldalában

Suki kehely /Bazilika Kinctár/

A Gercsényi templom

Mária-remete Kegyetemplom

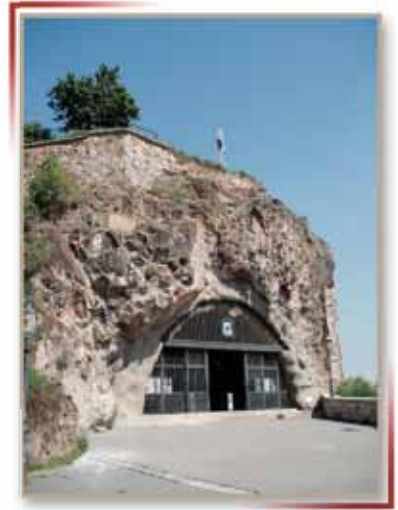
Makkosmária Mária kegykép

Budaszentlőrinci pálos kolostor romjai

Budakeszi HIMNUSZ Emlékmű

Gellért-hegyi Szikla kápolna

Budai vár a Citadelláról

A középkori Buda és Pest

Szent István lovaszobra a Halászbástyánál

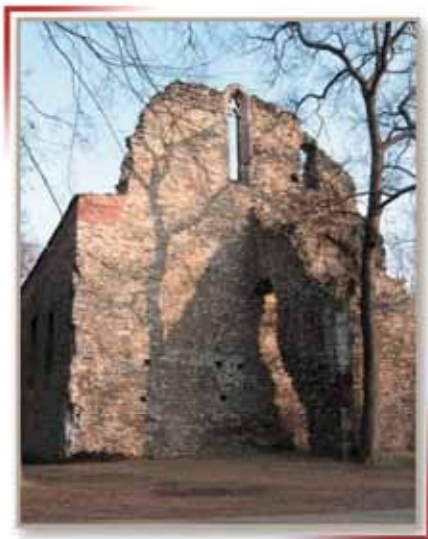
Budavári Nagyboldogasszony templom

Magdolna templom romjai

Margit-szigeti domonkos apácák kolostorromja

Margit-sziget ferences kolostor romjai

Árpád-házi Szent Margit sírja

Szent István Bazilika

A Szent Jobb

A Szent István Bazilika kupolája

Botticellinek tulajdonított freskó az Esztergomi várban

Igazolólap

Esztergom Királyi vár (bélyegzés)	Esztergom Főszékesegyház (bélyegzés)	Esztergom Keresztény Múzeum (bélyegzés)	Primás-szigeti Szűz Mária monostorrom (fénykép)	Mária-oszlop (fénykép)	Pilisszentlélek Pálos kolostorrom (fénykép)
Pilisszentlélek (bélyegzés)	Klastrompusztai th. (bélyegzés)	Klastrompusztai Pálos kolostorrom (fénykép)	Pilisszentkereszt Cisztercita kolostorrom (fénykép)	Pilisszentkereszt (bélyegzés)	Dobogókő Turista Múzeum (bélyegzés)
Dömös Prépostsági romok (fénykép)	Dömös (bélyegzés)	Pilisszentlászló (bélyegzés)	Sikárosi eh. (bélyegzés)	Csobánka (bélyegzés)	Kevély-nyereg (bélyegzés)
Rozália téglagyár (bélyegzés)	Gercsényi templomrom (fénykép)	Máriaremete (bélyegzés)	Budaszentlőrinci Pálos kolostorrom (fénykép)	Budakeszi HIMNUSZ emlékü (fénykép)	Makkosmária (bélyegzés)
Budai Cisztercita templom (fénykép)	Szikla kápolna (bélyegzés)	Budavári Nagyboldogasszony templom (bélyegzés)	Budavári Domonkos kolostor és romkert (fénykép)	Szent Margit sírja (fénykép)	Szent István Bazilika (bélyegzés)

Zárandók neve: .....Lakcíme: .....

Telefon szám / e-mail cím: .....Turista egyesület / iskola: .....

A Szent István zárandók utat bejárta, részére a kitűzött és az emléklapot

.....-án kiadtam.

Orbán Imre

István elfogja Gyulát

István temetése